



Προς: Πρόεδρο και Μέλη Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Περιβάλλοντος

Λευκωσία, 03 Ιουλίου 2024

Θέμα: Συνεδρία Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Περιβάλλοντος 03 Ιουλίου 2024, Β. Νομοθετική Εργασία – Θέση Πτηνολογικού Συνδέσμου Κύπρου (BirdLife Cyprus) και Terra Cypria – Το Κυπριακό Ίδρυμα Προστασίας του Περιβάλλοντος για το θέμα Γ.2. Οι συνέπειες των πρόσφατων καταστροφικών πυρκαγιών, μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης με Αρ. Φακ. 23.04.038.1138-2021

Αναφορικά με το πιο πάνω θέμα, ο Πτηνολογικός Σύνδεσμος Κύπρου (BirdLife Cyprus) και το Terra Cypria – Το Κυπριακό Ίδρυμα Προστασίας του Περιβάλλοντος σημειώνουν ότι η καταστροφή δασικών εκτάσεων, η απώλεια της βιοποικιλότητας, οι καταστροφές σε περιουσίες και υποδομές, και ο κίνδυνος για ανθρώπινες ζωές είναι μόνο μερικές από τις συνέπειες των πρόσφατων καταστροφικών πυρκαγιών. Αυτά τα γεγονότα απαιτούν μέτρα στο πλαίσιο μιας πιο ολοκληρωμένης και ολιστικής προσέγγισης για την πρόληψη και αντιμετώπιση πυρκαγιών, με στόχο την αποφυγή και τον περιορισμό τους, ενώ παράλληλα η αποκατάσταση των καμένων περιοχών θα πρέπει να γίνεται στοχευμένα και συντονισμένα.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι κύριες αιτίες πρόκλησης των μεγαλύτερων πυρκαγιών στην Κύπρο (έκτασης πέραν των 500 εκταρίων), κατά την περίοδο 1964-2024 είναι: (α) οι πολεμικές επιχειρήσεις και στρατιωτικές δραστηριότητες, (β) οι δραστηριότητες σε μεμονωμένες κατοικίες και κυρίως χρήση εργαλείων που παράγουν σπινθήρες, (γ) οι γεωργικές δραστηριότητες, όπως το καψάλισμα χόρτων, κλαδεμάτων, αποκαλάμης και καλαμιώνων, (δ) η καύση αποβλήτων σε παράνομους σκουβαλότοπους και χώρους ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων, (ε) οι σκόπιμες πυρκαγιές, δηλαδή κακόβουλες ενέργειες και εμπρησμοί, (στ) το βραχυκύκλωμα ηλεκτροφόρων καλωδίων, κυρίως λόγω της επέκτασης του δικτύου μεταφοράς ενέργειας της ΑΗΚ σε δασικές και παραδασόβιες προστατευόμενες περιοχές, καθώς και (ζ) η ανεξέλεγκτη ρίψη πυροτεχνημάτων και καταστροφή εκρηκτικών¹. Άλλες σημαντικές αιτίες πρόκλησης δασικών πυρκαγιών στην Κύπρο, σύμφωνα με στοιχεία του Τμήματος Δασών για την περίοδο 2000-2023 είναι οι δραστηριότητες εκδρομέων (π.χ. ρίψη αποτσίγαρων, άναμμα φωτιάς, κ.α.), οι κυνηγετικές δραστηριότητες, η διενέργεια αγώνων ράλλι και φυσικές αιτίες, όπως η ρίψη κεραυνών².

¹ Ο Φιλελεύθερος 24.06.2024. Οι μεγαλύτερες πυρκαγιές στην Κύπρο – Σημαντικότερα αίτια και επηρεαζόμενες περιοχές.

<https://www.philenews.com/kipros/koinonia/article/1483053/i-megaliteres-pirkagies-stin-kipro-simantikotera-etia-ke-epirezomenes-perioches/>

² Τμήμα Δασών. 2024. Ανασκόπηση δασικών πυρκαγιών για την περίοδο 2000-2023.

Μέτρα Πρόληψης, Αντιμετώπισης και Αποκατάστασης:

1) Ενίσχυση πτητικών μέσων και κατάλληλη προετοιμασία κατά την χειμερινή περίοδο

Η έλλειψη κατάλληλου εξοπλισμού είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στην έγκαιρη αντιμετώπιση και στον περιορισμό των πυρκαγιών. Τα τελευταία χρόνια έχουμε βιώσει μεγάλες και ανεξέλεγκτες πυρκαγιές στην Κύπρο, γεγονός που καταδεικνύει ότι πλέον επιβάλλεται η ενίσχυση του στόλου των πυροσβεστικών πτητικών μέσων με την προμήθεια περισσότερων ελικοπτέρων και αεροσκαφών, τα οποία να είναι ιδιοκτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Παράλληλα, είναι κρίσιμο να βελτιώσουμε την οργάνωση και τον σχεδιασμό στρατηγικών αντιτυρικής πρόληψης καθώς και την κατάλληλη εκπαίδευση των πυροσβεστών και την τακτική συντήρηση του εξοπλισμού. Οι παράμετροι αυτοί είναι ζωτικής σημασίας κατά τη διάρκεια του χειμώνα, ώστε να είμαστε προετοιμασμένοι για την επόμενη περίοδο πυροπροστασίας.

2) Έλεγχος γεωργικών δραστηριοτήτων

Σύμφωνα με δεδομένα του Τμήματος Δασών, οι γεωργικές δραστηριότητες αποτελούν τη σημαντικότερη αιτία πρόκλησης δασικών πυρκαγιών που τέθηκαν ακούσια / από αμέλεια, κατά την περίοδο 2000-2023. Τέτοιες δραστηριότητες είναι κυρίως η χρήση μηχανημάτων σε δασικές περιοχές και το καψάλισμα αποκλαδιών. Είναι αναγκαίο να εφαρμοστούν αυστηρότεροι κανόνες και έλεγχοι σε αυτές τις δραστηριότητες, καθώς και να προωθηθούν εναλλακτικές, ασφαλέστερες πρακτικές. Όσο αφορά το καψάλισμα αποκλαδιών, το οποίο συνδράμει σημαντικά στο προαναφερόμενο ποσοστό, το αρμόδιο Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος πρέπει να εξασφαλίσει την εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων για τη διαχείριση των βιοδιασπώμενων αποβλήτων. Αυτό είναι απαραίτητο, ειδικά εν όψει της πλήρους απαγόρευσης της καύσης κλαδιών από αμπέλια, ελαιόδεντρα, αποκαλάμης σιτηρών και οπωροφόρα δέντρα, καθώς και φυτών που έχουν προσβληθεί από ασθένειες και υπολειμμάτων σιτηρών για ορισμένους μήνες κάθε έτος. Ταυτόχρονα, είναι απαραίτητο να αυξηθούν οι ποινές για την πρόκληση πυρκαγιάς, ώστε να λειτουργούν ως ισχυρό αποτρεπτικό μέτρο, τόσο για κακόβουλες πυρκαγιές όσο και για τις πυρκαγιές που οφείλονται από αμέλεια.

3) Επανεξέταση της εκτεταμένης δημιουργίας αντιτυρικών λωρίδων

Θεωρούμε ότι η υπάρχουσα στρατηγική για την πρόληψη πυρκαγιών επικεντρώνεται υπερβολικά στη δημιουργία αντιτυρικών λωρίδων. Μέτρα όπως η φύτευση πλατύφυλλων ειδών στις παρυφές και εντός των δασών, η τροποποίηση των πολεοδομικών ζωνών και η ελεγχόμενη βόσκηση, μεταξύ άλλων, μπορούν να αποτελέσουν εξίσου σημαντικά εργαλεία στο πλαίσιο μιας πιο ολοκληρωμένης και ολιστικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών. Οι αντιτυρικές ζώνες και οι δασικοί δρόμοι έχουν διπλό ρόλο: βοηθούν στην αντιμετώπιση των πυρκαγιών – στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης πολιτικής πυροπροστασίας - αλλά συχνά παρέχουν πρόσβαση για παράνομες δραστηριότητες.

https://www.moa.gov.cy/moa/fd/fd.nsf/fd53_gr/fd53_gr?OpenDocument

Σύμφωνα με στοιχεία του Τμήματος Δασών, μέχρι το 2023 υπήρχαν στην Κύπρο ³1,009 χλμ. αντιτυρικές ζώνες και 3,643 χλμ. δασικοί δρόμοι μέχρι το 2023. Αυτό το εκτεταμένο και μεγάλης κλίμακας δίκτυο πυροπροστασίας έχει προκαλέσει προβλήματα, όπως ο κατακερματισμός οικοτόπων και βιοτόπων, καθώς και η απομόνωση και εκτόπιση της άγριας ζωής. Λόγω της ανάγκης διενέργειας μεγάλης κλίμακας χωματουργικών εργασιών για τη δημιουργία και συντήρηση των αντιτυρικών ζωνών, επιπλέον προβλήματα που προκαλούνται είναι η αλλοίωση της γεωμορφολογίας, αλλαγή του ανάγλυφου του εδάφους και η ρύπανση των παρακείμενων υδατορεμάτων. Επιπρόσθετα, η αναθεώρηση της χρήσης αντιτυρικών λωρίδων και δασικών δρόμων πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον κίνδυνο που προκύπτει από την παράνομη χρήση τους, αφού δημιουργείται προσβασιμότητα πλέον για παράνομες δραστηριότητες όπως λαθροθηρία, υλοτομία, υδροληψία, λατόμευση, δόμηση, απόρριψη αποβλήτων, και όχληση της άγριας ζωής. Μια επιστημονική έρευνα στο Δάσος Πάφου (Μαμμίδης, Κουνναμάς, Goodale και Καδής, 2016)⁴ ενισχύει τις αρνητικές επιπτώσεις που δύναται να επιφέρουν οι αντιτυρικές λωρίδες και οι δασικοί μη ασφαλισμένοι δρόμοι, αφού επισημαίνει ότι υπάρχει μια ισχυρή αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ποικιλότητας της πτηνοπανίδας και του συνολικού μήκους των χωματόδρομων. Ο ορθός σχεδιασμός και διαχείριση αυτών των αντιτυρικών υποδομών είναι απαραίτητος για την ελαχιστοποίηση των κινδύνων και την ορθολογική διαχείριση των πόρων του Κράτους για μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των πυρκαγιών.

4) Ρύθμιση Δήλωσης Πολιτικής για την Ύπαιθρο και κατάργηση πολιτικής ανέγερσης μεμονωμένης κατοικίας

Το 12% των πυρκαγιών τα τελευταία χρόνια προκλήθηκε από δραστηριότητες σε μεμονωμένες κατοικίες στα όρια δασικών περιοχών. Οι περιπτώσεις πυρκαγιών στην Αργάκα και στη Σολέα του 2016 είναι χαρακτηριστικές. Είναι απαραίτητο να αναθεωρηθεί η Δήλωση Πολιτικής ώστε να αντιμετωπίζει τα προβλήματα που προκαλούν οι μεμονωμένες κατοικίες στην ύπαιθρο και στα δάση.

5) Διαφοροποίηση της δασοκάλυψης

Τα δάση της Κύπρου σε πολύ μεγάλο βαθμό αποτελούνται από πεύκα, τα οποία είναι ιδιαίτερα εύφλεκτα και μπορούν να μεταδώσουν τη φωτιά γρήγορα. Η μετάβαση από αποκλειστικά πευκοδάση σε δάση που να περιλαμβάνουν και πλατύφυλλα δέντρα, όπως η δρυς, μπορεί να συμβάλλει στη μείωση του κινδύνου ή τον περιορισμό των πυρκαγιών. Είναι γνωστό ότι τα πλατύφυλλα είδη δέντρων είναι πιο ανθεκτικά στη φωτιά και δεν επιτρέπουν τη γρήγορη εξάπλωσή της. Ως αποτέλεσμα η φύτευση και η καλλιέργεια τέτοιων δέντρων στις παρυφές και εντός των δασών θα δημιουργήσει ένα πιο ανθεκτικό, στις πυρκαγιές, δασικό μωσαϊκό. Επιπλέον, η ποικιλότητα δασικών ειδών μπορεί να επιφέρει πολλαπλά οφέλη στο δασικό οικοσύστημα όπως: α) η πολυποίκιλη δενδροφύτευση ενισχύει την προστασία των δασών από έντομα και παθογόνους οργανισμούς, όπως η Πιτυοκάμπη, β) με την αποφυγή της μονοκαλλιέργειας και τη διαφοροποίηση των ειδών, τα δάση γίνονται πιο ανθεκτικά στη κλιματική αλλαγή, και γ) παρέχεται ιδανικός βιότοπος για τη φωλεοποίηση και την εξεύρεση τροφής περισσότερων δασικών ειδών πουλιών και άλλων ειδών άγριας ζωής.

³ Ημερίδα Διαχείρισης Μεσογειακών Δασών Υπό την Απειλή της Κλιματικής Αλλαγής – Δασικές Πυρκαγιές που έγινε στις 2 Φεβρουαρίου 2023

⁴ Mammides C., Kounnamas C. Goodale E. & Kadis C. 2016. Do unpaved, low-traffic roads affect bird communities? *Acta Oecologica*, Volume 71, February 2016, pp. 14-21.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1146609X16300145>

6) Αποκατάσταση και ολιστική προσέγγιση

Είναι απαραίτητο να πραγματοποιείται μια εμπεριστατωμένη μελέτη αποκατάστασης μετά από κάθε πυρκαγιά, όπου να εντοπίζονται μεταξύ άλλων οι περιοχές που απαιτείται ο περιορισμός της διάβρωσης. Πρέπει να εφαρμόζονται αντιδιαβρωτικά μέτρα, όπου χρειάζεται, και να προωθείται η στοχευμένη βλάστηση για να αποκατασταθεί ο οικότοπος στην αρχική του κατάσταση. Επιπλέον, πρέπει να μεταβούμε από μια περιορισμένη προσέγγιση διαχείρισης των δασών και αντιμετώπισης πυρκαγιών σε μια πιο ολοκληρωμένη στρατηγική αποκατάστασης, με έμφαση στο βελτιωμένο συντονισμό και τη συνολική διαχείριση.

Σύμφωνα με δεδομένα της Eurostat για το 2022, οι δημόσιες δαπάνες για την προστασία του περιβάλλοντος στην Κύπρο ανέρχονται στο 0,7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ). Από αυτό το ποσοστό, το 0,3% διατίθεται στη διαχείριση υγρών αποβλήτων, το 0,3% κατανέμεται στη διαχείριση στερεών αποβλήτων, το 0,05% στον έλεγχο της βιομηχανικής ρύπανσης και το υπόλοιπο 0,05% στην προστασία της φύσης και του τοπίου. Με ποσοστό της τάξης του 0,05% του ΑΕΠ να προορίζεται για την προστασία της φύσης και του τοπίου, δεν είναι εφικτή η επένδυση σε μέτρα πρόληψης και καταστολής πυρκαγιών, πόσο μάλλον σε ουσιαστική αποκατάσταση των φυσικών οικοσυστημάτων και τοπίων, ενώ αυξάνεται η ανάγκη διαχείρισης μεγάλων εκτάσεων καμένης γης κάθε χρόνο⁵.

Χρειάζεται να επενδύσουμε στη φύτευση και καλλιέργεια ανθεκτικών ειδών, την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων, την ενίσχυση της βιοποικιλότητας και κυρίως σε στρατηγικές που να εξασφαλίζουν ότι τα δάση μας θα είναι λιγότερο επιρρεπή στην πυρκαγιά και στην εξάπλωση της.

⁵ Eurostat. 2024. *Government expenditure on environmental protection*.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_environmental_protection